

Voorwoord

Wim Meijer

Kinderen hebben van nature een onderzoekende houding. Zij verkennen de wereld vragenderwijs en doen af en toe verslag van hun ervaringen. Heldere uitspraken over hun observaties onthouden we, omdat ze ons, volwassenen, verrassen en inzicht geven in hun mentale ontwikkelingsproces. Zo riep een zesjarig kleinkind aan de oever van een helder riviertje zijn grootvader enthousiast bij zich met de mededeling: "kijk eens opa, een hele kudde vissen!" In dezelfde periode las ik een boek over ontwikkelingen in de wetenschap en vroegen de redacteuren mij dit voorwoord te schrijven.

De bundel bevat een eerste opbrengst van de kenniskring rondom het lectoraat Onderwijszorg en Samenwerking binnen de Keten, door de Hogeschool Windesheim is ingesteld om een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van effectief passend onderwijs. Iedereen die in het onderwijs de diversiteit van mensen voorop wil stellen, loopt tegen uiteenlopende mentale en praktische vraagpunten op die verkend en aangepakt moeten worden. Zo ook de leden van de kenniskring. Zij houden zich bezig met vragen over de invulling van het onderwijs en de benadering van leerlingen en hun ouders, maar ook met vragen over de schoolbreedte vanuit het besef dat scholen geen gesloten bastions zijn, maar opereren in een open samenleving. Mijn tijdelijke aanstelling als lector ad interim bood me - al anticiperend - een inkijkje in de onderzoeksinspanningen en de totstandkoming van deze bundel. Dit boek is bestemd voor professionals in het onderwijs, voor studenten van lerarenopleidingen en voor hun opleiders. Ook leden van educatieve kenniskringen kunnen in dit boek aanknopingspunten vinden voor hun onderzoek.

Om twee redenen is het een interessante bundel geworden.

Ten eerste vanwege de inhoud van de afzonderlijke bijdragen. Belangrijke facetten in de ontwikkeling van onderwijszorg en samenwerking passeren de revue in doorwrochte bijdragen: de visie op het passend onderwijsbeleid, de ketenzorg en de onderzoekende rol van leerkrachten; onderzoek naar het motiveren van leerlingen en het tegemoet komen aan onderwijsbehoeften; onderzoek naar de rol van reboundvoorzieningen en het creëren van een schoolbreed veilig

klimaat; een betere voorbereiding van leraren op samenwerking met ouders en professionalisering met inzet van School Video Interactie Begeleiding. Elke bijdrage kan op zichzelf gelezen worden en bevat zinvolle informatie voor een brede groep van mensen die professioneel betrokken zijn bij deze ontwikkelingen van passend onderwijs: functionarissen in het onderwijsveld, studenten van lerarenopleidingen en hun docenten.

Ten tweede is de bundel interessant omdat in alle bijdragen iets zichtbaar wordt van de manier waarop de leden van de kenniskring de deels onontgonnen akkers bewerken van praktijkgericht onderzoek. De kritische beschouwingen en onderzoekservaringen leveren, zoals blijkt, in elk geval nieuwe, voor de verdere ontwikkeling van de onderwijspraktijk relevante vragen op. En op meerdere plaatsen wordt gesproken van 'een omslag in denken'. De redactie geeft in 'de kop en de staart' van deze bundel een toekomstvisie helder aan en duidt een aantal dwarsverbanden. Dat zal mensen uit andere kenniskringen ook interesseren.

Wat is er spannender dan een kenniskring in bedrijf te zien die doende is met een onderwijsaspect dat zelf sterk in beweging is. Bezig zijn in dienst van de gewenste onderwijsveranderingen. In sommige opzichten zou je het veranderingsproces dat zich rondom onderwijszorg voltrekt, 'de omslag in denken', revolutionair kunnen noemen. Van Strien laat zien dat kennisrevoluties bij nadere beschouwing, doorgaans een proces zijn vergelijkbaar met de bekende metamorfoses van Escher bijvoorbeeld die waarbij een school vissen van links naar rechts via allerlei tussenvormen geleidelijk verandert in een vlucht vogels (Van Strien, 2011). Bekijk je de veranderingen achteraf dan zie je links en rechts duidelijke verschillen: vissen en vogels. Maar bevind je je ergens midden in dat proces dan is lang niet altijd duidelijk of je te maken hebt met een vis of een vogel en welke kant het op zal gaan.

Onderwijszorg ondergaat momenteel een dergelijke metamorfose. Onder invloed van integratie- en inclusie-idealen verbreedt het onderwijsaanbod zich van een eenvormig naar een veelzijdig aanbod. Onderwijsgeevenden raken steeds meer bedreven in het honoreren van verschillen tussen leerlingen. En gaandeweg ontstaat ook een andere kijk op kinderen en jongeren. Met name op leerlingen die opvallen: leraren leren minder waarde te hechten aan tekorten van kinderen en verwerven steeds meer inzicht in de verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen. De behoefte groeit om de rol van functionarissen rondom het onderwijs (adviseurs, coaches, begeleiders, diagnostici) grondiger te doordenken en anders in te vullen. Dat deze veranderingen eveneens bijzondere eisen stellen aan leraren en opleiders is evident. Welke dat zijn, was aan-

vankelijk niet zo duidelijk. Door praktijkervaringen in de opleiding kristalliseert zich een en ander uit. Eén facet betreft de meer onderzoekende houding die van leraren wordt verwacht: permanent (voor)bereid zijn op het aanpakken van nieuwe en onverwachte zaken. Een tweede facet heeft te maken met de opmars van specialisten binnen de school (zoals lees- en taalspecialisten op basisscholen, interne begeleiders, zorgcoördinatoren) en buiten de school en de vraag hoe een vruchtbare samenwerking tot stand gebracht wordt.

De auteurs zijn als leden van de kenniskring in een dubbelrol als opleider en onderzoeker aan het werk. Voor velen is onderzoek doen geen routine. Een zekere spanning tussen beide taken is inherent aan de huidige situatie. Ook hier is sprake van een transitieproces. Een rapportage van alle interacties (tijdens bijeenkomsten, in subgroepjes en niet te vergeten de uitgebreide mailcorrespondentie) treft u jammer genoeg niet aan, hoewel die een tweede even interessante bundel zou kunnen opleveren. In dit kader verdient de redactie extra lof voor de consciëntieuze begeleiding van het publicatieproces. Zij heeft ervoor gezorgd dat we de vraag kunnen stellen: dragen de werkzaamheden van de kenniskring bij aan de genoemde metamorfose?

Waar we ons in de metamorfose bevinden kan, zoals gezegd, pas over enige tijd worden vastgesteld. De omslag in denken over onderwijszorg is ingezet. De 'kudde' is in beweging. Hebben we de traditionele school (vissen) verlaten? Neemt de gewenste omslag (vogels) al een hoge vlucht? Oordeel zelf hoe u de stand van zaken wilt typeren.

Strien, P.J. van (2011), *Psychologie van de wetenschap. Creativiteit, serendipiteit, de persoonlijke factor en de sociale context*. Amsterdam: University Press/Palla publications.